
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

АЛЕНІН Ю. П.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального процесу,
доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
заслужений юрист України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ОКРЕМИХ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Практичне застосування Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. (далі — КПК) показало недоліки нормативної регламентації кримінально-процесуальної компетенції учасників кримінального провадження, зокрема, у частині їх діяльності у досудовому розслідуванні.

Зокрема, це стосується прокурора та слідчого. Згідно з ч. 2 ст. 36 КПК, прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням. Але повноваження прокурора, які узагальнено отримали назву «процесуальне керівництво» та передбачені ч. 2 згаданої статті КПК, по суті своїй є нічим іншим, як одним із засобів здійснення кримінального переслідування. Але при цьому не враховано, що Конституція України не покладає на органи прокуратури здійснення функцій кримінального переслідування на етапі досудового розслідування. Слід мати на увазі, що покладання на прокуратуру функції процесуального керівництва означає не тільки появу нових повноважень стосовно органів досудового розслідування, а й персональної відповідальності прокурорів за якість і ефективність розкриття і подальшого розслідування всіх злочинів. Відмітимо, що натеper конституційна функція прокуратури у цій сфері сформульована так: організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження,

нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку.

Відсутня і конкретна юридична відповідальність за недбале виконання прокурорами обов'язків щодо керівництва органами досудового розслідування, оскільки такої не передбачається.

Крім того, пильної уваги заслуговує корекція кримінально-процесуального статусу слідчого — центральної фігури стадії досудового розслідування. Аналізуючи положення ст. 40 КПК, є підстави констатувати, що процесуальний статус слідчого виписаний не досить чітко а за кількома позиціями його повноваження значно звужені у порівнянні з правилами, які передбачалися ст.114 КПК (1960 р.). Зокрема незважаючи на задекларовану самостійність слідчого, він зобов'язаний виконувати доручення та вказівки як прокуратури так і керівника органу досудового розслідування, але в той же час він не має права на їх оскарження. Окрім того, очевидне значне звуження повноважень слідчого та обмеження його самостійності у прийнятті процесуальних рішень призводить на практиці до затягування досудового слідства, оскільки для того щоб вчинити більшість процесуальних дій, він повинен отримувати згоду прокурора та дозволу слідчого судді або повідомляти про їх учинення, що відволікає його від виконання своєї прямої професіональної функції — розслідування злочинів. І все це сьогодні відбувається на фоні небувалого перевантаження слідчих як за рахунок кадрового некомплекту слідчих, так і виконання невластивих їм функцій (здійснення негласних слідчих (розшукових) дій, робота по розслідуванні, великої кількості проваджень, які потім закриваються на підставі п.п. 1,2 ч. 1 ст. 284 КПК, тобто тут фактично йде мова про результати їх роботи, яка нікому не потрібна, коли можна було обмежитися відомими матеріалами (на сленгу слідчих — це робота «на кошик»).

Вважаємо, що з урахуванням практики застосування КПК варто передбачити такі положення, які б сприяли формуванню дійсної, а не уявної самостійності і незалежності слідчого, а саме:

а) що слідчий у випадку незгоди з рішеннями (вказівками) прокурора чи керівника органу досудового розслідування має право подати матеріали кримінального провадження з письмовим викладом своїх заперечень прокурору, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, або прокурору вищого рівня. Подання заперечення на рішення (вказівки) не зупиняє їх виконання, за винятком подання заперечення на вказівки щодо повідомлення про підозру, про кваліфікацію кримінального правопорушення та обсяг підозри (обвинувачення), про складання обвинувального акта або про закриття провадження;

б) витребування у слідчого кримінального провадження не можливе, крім випадків, передбачених КПК. Слідчий не зобов'язаний давати пояснення щодо суті закінчених ним кримінальних проваджень, які перебувають чи перебували у нього, а також надавати їх будь-кому для ознайомлення інакше, як у випадках і в порядку, передбачених КПК;

в) суттєво скоротити кількість слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, які потребують згоди та дозволу слідчого судді.

Тільки при додержанні вказаних та деяких інших умов можливе максимальне використання інтелектуального та творчого потенціалу наших слідчих в розкритті та якісному розслідуванні, насамперед, тяжких та особливо тяжких злочинів, замість біганини по кабінетах і виконанні ними не властивих їм функцій.

ГЛОВЮК І. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
в.о. завідувача кафедри кримінального процесу, доктор юридичних наук, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОДАННЯ СТОРОНОЮ ОБВИНУВАЧЕННЯ ВИПРАВДУВАЛЬНИХ ДОКАЗІВ У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ

Ст. 22 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) декларує, що сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених КПК. Проте, під сумнів практичну реалізацію цієї пропозиції ставить відсутність у процесуальному законодавстві механізму забезпечення подання стороною обвинувачення виправдувальних доказів, які були відкриті у порядку ст. 290 КПК. Враховуючи формулювання ст. 349 КПК, слід погодитись із В.В. Колодчиним у тому, що КПК не зобов'язує прокурора подати суду всі докази, які були зібрані на стадії досудового розслідування, а надає можливість «творчо» підійти до вказаного питання, самостійно визначивши надання яких саме доказів та в якій послідовності сприятиме досягненню бажаного для державного обвинувача результату [1, с. 377]. Разом з цим, така нормативна регламентація може у деяких випадках призвести до порушення права на захист. Адже, відповідно до ч. 2 ст. 290 КПК, прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання. Однак обов'язку надати ці ж матеріали у судовому розгляді у прокурора немає. А для сторони захисту, маючи копії таких матеріалів, все одно складно обґрунтувати свою правову позицію, оскільки стороною кримінального провадження зобов'язана подати суду оригінал